

POSTANOWIENIE

Dnia 19 września 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Wiesław Kozielowicz (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Tomasz Demendecki

SSN Marek Dobrowolski

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Marek Motuk

SSN Maria Szczepaniec

SSN Paweł Wojciechowski

Protokolant starszy inspektor sądowy Marta Brzezińska

przy udziale Kamila Kowalczyka – prokuratora Prokuratury Okręgowej w Krakowie delegowanego do Prokuratury Krajowej, w sprawie **SSN X. Y.** z wniosku jego obrońców o zbadanie w trybie art. 29 § 5 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym spełnienia wymogów niezawisłości i bezstronności przez SSN Marka Siwka, po rozpoznaniu w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej na posiedzeniu w dniu 19 września 2023 r., przekazanego postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2023 r., sygn. akt I ZB 52/22, zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy:

„Czy z art. 29 § 5 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym wynika, że do wyłączenia sędziego Sądu Najwyższego od rozpoznania sprawy konieczne jest spełnienie się kumulatywnie wszystkich opisanych w nim przesłanek, w świetle których sędzia Sądu Najwyższego nie spełnia wymogów niezawisłości i bezstronności, czy też do stwierdzenia takiego stanu wystarczające jest w konkretnych okolicznościach sprawy wystąpienie tylko jednej z tych przesłanek ?”

postanowił odmówić podjęcia uchwały.

UZASADNIENIE

W sprawie zarejestrowanej w Sądzie Najwyższym pod sygn. akt II ZIZ 13/22, a dotyczącej zażalenia na uchwałę Sądu Najwyższego wydaną w Izbie Dyscyplinarnej w dniu 23 września 2021 r., sygn. akt I DI 20/21, o zezwoleniu na pociągnięcie SSN X. Y. do odpowiedzialności karnej za czyn z art. 231 § 3 k.k., został wyznaczony skład orzekający z udziałem m.in. SSN Marka Siwka (k. 421 akt o sygn. II ZIZ 13/22).

W dniu 28 października 2022 r. SSN J. M. i adw. J. D. - obrońcy SSN X. Y., złożyli wniosek, w trybie art. 29 § 6 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2023 r., poz. 1093) - dalej powoływana jako uSN, o zbadanie spełnienia wymogów i bezstronności przez SSN Marka Siwka. Wnieśli o stwierdzenie, że biorąc pod uwagę okoliczności towarzyszące jego powołaniu i jego postępowaniu po powołaniu, SSN Marek Siwek nie spełnia wymogów niezawisłości i bezstronności, co – przy uwzględnieniu okoliczności dotyczących uprawnionego SSN X. Y. oraz charakteru sprawy – może doprowadzić do naruszenia standardu niezawisłości i bezstronności mającego wpływ na wynik tej sprawy. Obrońcy wnieśli ponadto o przeprowadzenie dowodu, z powołanych w uzasadnieniu swojego wniosku orzeczeń, na wykazanie faktów potwierdzających niespełnianie przez SSN Marka Siwka wymogów niezawisłości i bezstronności (k. 3 -33 akt o sygn. I ZB 52/22).

Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 4 kwietnia 2023 r., sygn. akt I ZB 52/22, odroczył rozpoznanie wniosku obrońców SSN X. Y., przekazując do rozpoznania składowi 7 sędziów Sądu Najwyższego zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni ustawy: „Czy z art. 29 § 5 uSN wynika, że do wyłączenia sędziego Sądu Najwyższego od rozpoznania sprawy konieczne jest spełnienie się kumulatywnie wszystkich opisanych w nim przesłanek, w świetle których sędzia Sądu Najwyższego nie spełnia wymogów niezawisłości i bezstronności, czy też do stwierdzenia takiego stanu wystarczające jest w konkretnych okolicznościach sprawy wystąpienie tylko jednej z tych przesłanek?”

(k.100 -111 akt o sygn. I ZB 52/22). Do tego postanowienia zdanie odrębne złożył SSN Tomasz Artymiuk. Zaprezentował w nim stanowisko, iż Sąd Najwyższy rozpoznający zgłoszony przez pełnomocnika (obrońcę) wniosek o przeprowadzenie, na podstawie art. 29 § 5 i 6 uSN „testu” niezawisłości i bezstronności sędziego Sądu Najwyższego wyznaczonego do rozpoznania danej sprawy, orzekając w składzie pięcioosobowym w oparciu o przepis art. 29 § 15 uSN, nie posiada uprawnienia do wystąpienia do składu poszerzonego tego Sądu o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy (art. 441 § 1 k.p.k.), czy też przedstawienia składowi poszerzonemu, w oparciu o art. 82 § 1 uSN, zagadnienia związanego z poważnymi wątpliwościami co do wykładni przepisów prawa będących podstawą wydanego rozstrzygnięcia (k. 120 - 122v. akt o sygn. I ZB 52/22)

W piśmie z dnia 17 lipca 2023 r., sygn. akt PK XIV Ds. [...], M.W. - prokurator delegowany do Prokuratury Krajowej, wniósł o odmowę podjęcia uchwały. W uzasadnieniu wskazał, że zagadnienie prawne przekazane przez Sąd Najwyższy w sprawie o sygn. akt I ZB 52/22 do rozstrzygnięcia składowi 7 sędziów Sądu Najwyższego nie spełnia przesłanek warunkujących dopuszczalność korzystania z tej instytucji procesowej z przyczyn formalnych. Dodatkowo podniósł, że niezależnie od formalnych przeszkód w rozpoznaniu przez powiększony skład Sądu Najwyższego przekazanego zagadnienia prawnego, wskazywana przez Sąd pytający wykładnia art. 29 § 5 uSN stoi w całkowitej sprzeczności z treścią tego przepisy, który wymaga kumulatywnego spełnienia przewidzianych w nim okoliczności, a forsowana przez Sąd koncepcja interpretacji art. 29 § 5 uSN sprowadza się do nadania mu zupełnie nowej treści, sprzecznej z wyraźną intencją ustawodawcy (k. 23 - 30 akt o sygn. II ZZZ 3/23).

Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów zważył, co następuje.

W pierwszej kolejności, jeszcze przed odniesieniem się do kwestii związanych z oceną dopuszczalności przedstawienia składowi 7 sędziów Sądu Najwyższego zagadnienia prawnego i ewentualnym dokonaniem wykładni wskazanego w pytaniu przepisu prawa, należało rozstrzygnąć problem związany

z właściwością Izby Odpowiedzialności Zawodowej do orzekania w przedmiocie przedstawionego zagadnienia prawnego.

Otóż, stosownie do art. 82 § 2 uSN, Sąd Najwyższy, rozpoznając sprawę, w której występuje zagadnienie prawne dotyczące niezawisłości sędziego lub niezależności sądu, odracza jej rozpoznanie i przedstawia to zagadnienie do rozstrzygnięcia składowi całej Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego, a skład ten nie jest związany uchwałą innego składu Sądu Najwyższego, choćby uzyskała ona moc zasady prawnej (art. 82 § 4 uSN). Przepisy te zostały wprowadzone do polskiego porządku prawnego ustawą z dnia 20 grudnia 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r., poz. 190) i zaczęły obowiązywać od dnia 14 lutego 2020 r. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku Wielkiej Izby z dnia 5 czerwca 2023 r. C 204/21 w sprawie Komisja Europejska przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej orzekł między innymi, że *przyjmując i utrzymując w mocy art. 26 §§ 2 i 4–6 i art. 82 §§ 2–5 ustawy o Sądzie Najwyższym, w brzmieniu nadanym wspomnianą wcześniej ustawą z dnia 20 grudnia 2019 r., jak również art. 10 tej ostatniej ustawy, przekazujące do wyłącznej właściwości Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego (Polska) rozpoznawanie zarzutów i zagadnień prawnych dotyczących braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego, Rzeczpospolita Polska uchybiła zobowiązaniom, które na niej ciążyą na mocy art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 karty praw podstawowych, jak również na mocy art. 267 TFUE i zasady pierwszeństwa prawa Unii* (pkt 4 wyroku).

Mając na uwadze treść tego rozstrzygnięcia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej uznać należy, że powołane przez Trybunał przepisy ustawy o Sądzie Najwyższym, pozostają w kolizji z treścią, ustaloną przez Trybunał, umowy międzynarodowej konstytuującej organizację międzynarodową. W związku z tym, na podstawie art. 91 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej nie znajdują zastosowania, a więc nie mogą stanowić podstawy do określenia właściwości Izby, która ma rozpoznać zagadnienie prawne stanowiące przedmiot wystąpienia w sprawie sygn. akt I ZB 52/22.

Wobec tego, że niniejsze zagadnienie prawne zostało przedstawione w związku ze sprawą o zezwolenie na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej, a sprawy tego rodzaju należą do właściwości Izby Odpowiedzialności Zawodowej (art. 27a § 1 pkt 2 uSN), to ta Izba pozostaje wyłącznie właściwa do orzekania w tej sprawie.

Zaprezentowany wyżej pogląd o braku możliwości stosowania przepisów ustawy o Sądzie Najwyższym, których dotyczy orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, znajduje potwierdzenie także w orzecznictwie Sądu Najwyższego – Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych (por. np. postanowienia: z dnia 13 czerwca 2023 r., sygn. akt I NWW 170/23, z dnia 22 czerwca 2023 r., sygn. akt I NWW 89/23, z dnia 22 czerwca 2023 r., sygn. akt I NWW 105/23, z dnia 30 czerwca 2023 r., sygn. akt I NWW 73/23, z dnia 4 lipca 2023 r., sygn. akt I NWW 168/23, z dnia 4 lipca 2023 r., sygn. akt I NWW 60/23, z dnia 4 lipca 2023 r., sygn. akt I NWW 77/23, z dnia 26 lipca 2023 r., sygn. akt I NWW 131/23, z dnia 26 lipca 2023 r., sygn. akt I NWW 158/23, z dnia 27 lipca 2023 r., sygn. akt I NWW 221/23). W postanowieniu z dnia 4 lipca 2023 r., sygn. akt I NWW 60/23, wprost wskazano, że na gruncie sprawy w przedmiocie wniosku o wyłączenie sędziego, o jakiej mowa w art. 26 § 2 uSN, Sąd Najwyższy zobowiązany był uwzględnić treść wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 5 czerwca 2023 r. C 204/21. Każdy sąd krajowy, działający w ramach swojej właściwości, ma bowiem jako organ państwa członkowskiego obowiązek, zgodnie z zasadą współpracy wyrażoną w art. 4 ust. 3 TUE, stosować w całości podlegające bezpośredniemu stosowaniu prawo Unii i zapewnić ochronę uprawnień wynikających z tego prawa dla jednostek.

Poza sporem jest, że Sąd Najwyższy nie ma obowiązku podjęcia uchwały w sprawie każdego przedstawionego mu zagadnienia prawnego (por. K. Szczucki, Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz, Warszawa 2018, s. 450). Sąd Najwyższy np. odmawia podjęcia uchwały w wypadku, gdy zagadnienie prawne zostało przedstawione przez nieuprawniony podmiot. W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje pogląd, że przedstawienie zagadnienia prawnego przez podmiot do tego nieuprawniony stanowi przeszkodę do merytorycznego

rozpoznania sprawy bez analizowania, czy zachodzą pozostałe przesłanki do podjęcia uchwały (por. np. postanowienia składu 7 sędziów Sądu Najwyższego: z dnia 12 czerwca 1996 r., sygn. akt I PZZ 13/96, OSNAPiUS 1997, z. 5, poz. 71 i z dnia 20 marca 1997 r., sygn. akt III ZZ 15/97 OSNAPiUS 1997, z. 20, poz. 398).

Wprawdzie, Sąd Najwyższy w składzie 5 sędziów wylosowanych spośród całego składu Sądu Najwyższego, nie wskazał w części dyspozytywnej postanowienia o przekazaniu zagadnienia prawnego podstawy prawnej, w oparciu o którą wystąpił z pytaniem prawnym, to jednak uprawnienie takie zdaje się wywodzić, w pierwszej kolejności, z przepisu art. 441 § 1 k.p.k. w zw. z art. 29 § 24 uSN. Powołany przepis Kodeksu postępowania karnego przewiduje możliwość przekazania przez sąd odwoławczy zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy, z tym że zagadnienie to musi wyłonić się przy rozpoznawaniu środka odwoławczego i mieć znaczenie dla jego rozstrzygnięcia. Wskazane unormowanie – *prima vista* – mogłoby mieć zastosowanie w procedurze rozpoznania wniosku o przeprowadzenie „testu” niezawisłości i bezstronności, o jakim mowa w art. 29 § 5 uSN. Co prawda, Sąd Najwyższy procedujący w tym trybie nie jest sądem odwoławczym, a przedmiotem rozpoznania nie jest środek odwoławczy, lecz specyficzny wniosek o wyłączenie sędziego – określony jako wniosek o zbadanie spełnienia przez sędziego Sądu Najwyższego wymogów niezawisłości i bezstronności. Nie oznacza to jednak, *eo ipso*, że instytucja pytania prawnego, unormowana w art. 441 § 1 k.p.k., nie mogłaby mieć zastosowania. Ustawodawca w art. 29 § 24 uSN nakazał bowiem – w sprawach nieuregulowanych – stosować przepisy o zażaleniu w postępowaniu, którego wniosek dotyczy (a więc procedurę karną do spraw karnych, procedurę cywilną do spraw cywilnych, itd.), zarówno do postępowania w przedmiocie odwołania od postanowienia wydanego na skutek rozpoznania wniosku o przeprowadzenie „testu” bezstronności i niezawisłości, jak i – co ważne w niniejszej sprawie – do postępowania toczącego się na skutek wniosku o przeprowadzenie „testu” bezstronności i niezawisłości. W sprawie sygn. akt I ZZ 52/22, Sąd Najwyższy proceduje zatem na podstawie przepisów ustrojowych przewidzianych w ustawie z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym oraz – w zakresie nieuregulowanym – przepisów o zażaleniu w postępowaniu karnym,

które obejmują nie tylko uregulowania Rozdziału 50 k.p.k., zatytułowanego „Zażalenie i sprzeciw”, ale także unormowania ogólne o postępowaniu odwoławczym, zawarte w Rozdziale 48 k.p.k. „Przepisy ogólne”. W tym ostatnim rozdziale znajduje się właśnie przepis art. 441 § 1 k.p.k., przewidujący uprawnienie dla sądu rozpoznającego środek odwoławczy, do przekazywania Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy.

Należy jednak podkreślić, że ustawodawca, nakazując stosowanie przepisów o zażaleniu do postępowania w przedmiocie rozpoznania wniosku o zbadanie spełnienia przez sędziego Sądu Najwyższego wymogów niezawisłości i bezstronności, zastrzega, że unormowania te mają odpowiednie zastosowanie. W doktrynie i w judykaturze nie ma wątpliwości, że nakaz odpowiedniego stosowania przepisów ma charakter niejednolity i oznacza trzy różne sytuacje, tj. stosowanie przepisów odniesienia do danego zakresu odniesienia bez żadnych zmian w ich treści (tzw. stosowanie wprost), stosowanie owych przepisów z modyfikacjami i niestosowanie określonych przepisów do danego zakresu odniesienia w ogóle (zob. np. J. Nowacki, „Odpowiednie” przepisów prawa, Państwo i Prawo 1964, z. 3, M. Hauser, Odpowiednie stosowanie przepisów prawa - uwagi porządkujące, Przegląd Prawa i Administracji LXV, Wrocław 2005, A. Błachnio-Parzych, Przepisy odsyłające systemowo, Państwo i Prawo 2003, z. 1, a w zakresie odpowiedniego stosowania Kodeksu postępowania karnego do postępowania dyscyplinarnego – zob. np. W. Kozielowicz, Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy, Warszawa 2016, s. 70, A. Korzeniewska-Lasota, Odpowiednie stosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego w postępowaniu w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej adwokatów. Część I. Zagadnienia ogólne, Palestra 2013, nr 9-10, s. 74-75, K. Dudka, Stosowanie przepisów kodeksu postępowania karnego w postępowaniach dyscyplinarnych uregulowanych w prawie o adwokaturze oraz ustawie o radcach prawnych (w:) M. Mozgawa (red.), Prawo w działaniu. Sprawy karne, t. 18, Warszawa 2014, s. 48, P. Czarnecki, Postępowanie dyscyplinarne wobec osób wykonujących prawnicze zawody zaufania publicznego, Rozdział VI passim, Warszawa 2013, por.

też np. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2017 r., sygn. akt I KZP 9/17, OSNKW 2017, z. 10, poz. 59, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 2003 r., sygn. akt SNO 67/03). Jak podkreśla się w orzecznictwie, w kwestii jednak ustalenia, do której z wyżej wskazanych sytuacji należy zaliczyć określony przepis odniesienia (lub kompleks przepisów odniesienia) w relacji do zakresu odniesienia, judykatura i doktryna nie wypracowały jednoznacznych i aktualizujących się w każdym przypadku kryteriów. Z jednej strony jest to efektem odmiennych zakresów odniesienia, gdyż mają one - co oczywiste - zasadniczy wpływ na to, który z podanych wyżej przypadków w danej sytuacji zachodzi. Z drugiej strony problemy z ustaleniem owych kryteriów są pochodną doktrynalnych sporów na temat istoty konstruktu „odpowiedniego stosowania przepisów” (por. np. powołana uchwała Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2017 r., sygn. akt I KZP 9/17 i podana tam literatura).

W tej mierze wskazać należy, że posłużenie się przez ustawodawcę w treści art. 441 § 1 k.p.k., sformułowaniami „sąd odwoławczy” i „przy rozpoznaniu środka odwoławczego” wyklucza możliwość zastosowania tego przepisu w postępowaniu toczącym się na skutek wniosku o zbadanie spełnienia przez sędziego Sądu Najwyższego wymogów niezawisłości i bezstronności wprost, bez jakiegokolwiek zmiany. Jak już wskazano wyżej, Sąd Najwyższy rozpoznający taki wniosek nie jest bowiem ani sądem odwoławczym, ani nie rozpoznaje środka odwoławczego. Pozostaje więc jedynie ustalenie, czy powołana regulacja mogłaby znaleźć zastosowanie w drodze modyfikacji, która – w tej sprawie – musiałaby mieć charakter podwójny; odnosić musiałaby się bowiem zarówno do zakresu podmiotowego – zmiana w sferze podmiotu uprawnionego do przekazania zagadnienia prawnego (sąd odwoławczy musiałby zostać zastąpiony przez sąd rozpoznający wniosek o zbadanie spełnienia przez sędziego Sądu Najwyższego wymogów niezawisłości i bezstronności), jak i do zakresu przedmiotowego – zmiana w sferze przedmiotu rozstrzygania (rozpoznanie środka odwoławczego musiałoby zostać zastąpione przez rozpoznanie wniosku o zbadanie spełnienia przez sędziego Sądu Najwyższego wymogów niezawisłości i bezstronności).

Możliwość stosowania zmodyfikowanego przepisu lub grupy przepisów prawa wymaga zawsze zbadania istoty i *ratio legis* unormowania (czy szerzej – instytucji) zawartego w przepisach odniesienia, który miałby zostać przeniesiony do danego zakresu odniesienia.

W tym aspekcie uwzględnić trzeba, że w postępowaniu karnym, jak zresztą i każdym innym postępowaniu sądowym, obowiązuje zasada samodzielności jurysdykcyjnej sądu, nakazująca sądowi samodzielne rozstrzygnięcie zagadnień faktycznych lub prawnych i gwarantująca, co do zasady, brak związania rozstrzygnięciami innego sądu lub organu. Wynika ona z charakteru i istoty sprawowania wymiaru sprawiedliwości oraz natury niezawisłości sędziowskiej i niezależności sądu. W procesie karnym zasada ta znajduje swoje szczegółowe normatywne źródło w art. 8 § 1 k.p.k. Wyjątki ograniczające samodzielność jurysdykcyjną sądu karnego muszą przy tym wynikać z wyraźnego przepisu prawa. W doktrynie procesu karnego wskazuje się, że należą do nich: 1) prawomocne, konstytutywne rozstrzygnięcia innych sądów, 2) wynikające z przepisu prawa obowiązki przekazania pewnej kwestii do rozstrzygnięcia innemu podmiotowi ze względu na przyznaną mu w tym względzie wyłączną kompetencję, pomimo że kwestia ta należy do kognicji sądu karnego, 3) przewidziane w przepisach szczególnych inne ograniczenia autonomii orzekania (por. T. Gardocka, *Prejudycjalność w polskim procesie karnym*, Warszawa 1987, s. 12 – 21, M. Wąsek - Wiaderek, *Elementy konstytutywne zasady samodzielności jurysdykcyjnej sądu karnego*, (w:) P. Hofmański (red.), *System prawa karnego procesowego*, P. Wiliński (red.), Tom III. *Zasady procesu karnego*, LEX/el. 2023).

Jednym z przypadków takiego ograniczenia autonomii (samodzielności) w orzekaniu przez sąd karny jest instytucja pytań prawnych przewidziana w art. 441 k.p.k., która przewiduje związanie sądu przedstawiającego zagadnienie prawne uchwałą Sądu Najwyższego (por. art. 441 § 3 k.p.k.; w doktrynie trafnie wskazuje się także na związanie postanowieniem odmawiającym podjęcia uchwały z uwagi na brak konieczności dokonania zasadniczej wykładni ustawy spowodowany istnieniem jednoznacznej wykładni określonego przepisu prawa – por. np.

T. Grzegorzczuk, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2014, t. 1, s. 88-89 i powołane tam piśmiennictwo).

Możliwość przekazania zagadnienia prawnego w trybie art. 441 § 1 k.p.k. została zakreślona przez ustawodawcę stosunkowo wąsko. W uprawnienie takie nie wyposażono bowiem każdego sądu karnego, rozpoznającego jakąkolwiek sprawę, a jedynie sąd odwoławczy rozpoznający środek odwoławczy (por. R. Stefański, Instytucja pytań prawnych do Sądu Najwyższego w sprawach karnych, Kraków 2001, s. 186 – 199). Oznacza to, że w polskim systemie prawa w sprawach karnych zagadnienie prawne Sądowi Najwyższemu może przekazać wyłącznie sąd orzekający jako ostatni w zwykłym toku instancji. Sąd, który rozpoznaje sprawę jako pierwszy (a niekiedy nawet jedyny, jeżeli nie jest to związane z rozpoznawaniem środka zaskarżenia) nie jest wyposażony w uprawnienie do inicjowania przed Sądem Najwyższym postępowania związanego z potrzebą dokonania zasadniczej wykładni ustawy. W tym zakresie sąd taki jest w sposób bezwzględny związany zasadą samodzielności jurysdykcyjnej – jest obowiązany zatem sam, bez pomocy Sądu Najwyższego, rozstrzygać zagadnienia natury prawnej, w tym dokonać wykładni ustawy.

Tak ukształtowana procedura zapewnia prawidłową realizację modelu instancyjnego toku postępowania, w tym zwłaszcza funkcje, jakie powinien realizować sąd odwoławczy, a dodatkowo – efektywność funkcjonowania Sądu Najwyższego przez ograniczenie podmiotowe związane z rodzajem sądu i rodzajem postępowania, w ramach którego może zostać przekazane zagadnienie prawne.

Mając na uwadze istotę instytucji pytań prawnych, także przy uwzględnieniu tego, że stanowi ona wyjątek od zasady samodzielności jurysdykcyjnej sądu karnego, należy uznać, iż nie znajduje ona zastosowania w postępowaniu toczącym się przed składem 5 sędziów Sądu Najwyższego, wylosowanym spośród całego składu Sądu Najwyższego, na skutek wniosku o zbadanie spełnienia przez sędziego Sądu Najwyższego wymogów niezawisłości i bezstronności. Sąd Najwyższy rozpoznający taki wniosek, orzekający w składzie 5 sędziów (art. 29 § 15 uSN), jest bowiem sądem, który rozpoznaje kwestię szczególnego rodzaju

wyłączenia sędziego **jako pierwszy w dwuinstancyjnej procedurze**, a sądy tego rodzaju – na co wskazano już wyżej – w postępowaniu karnym nie są wyposażone przez prawodawcę w uprawnienie do przedstawiania Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego wymagającego dokonania zasadniczej wykładni ustawy. Przemawia to przeciwko dopuszczeniu możliwości „zmodyfikowania” art. 441 k.p.k., jako przepisu odniesienia, i takie dostosowanie go do zakresu odniesienia, ażeby obejmował również Sąd Najwyższy rozpoznający, w składzie 5 sędziów Sądu Najwyższego, wniosek, o jakim mowa w art. 29 § 6 uSN. Na marginesie wskazać należy, że za potrzebą takiej modyfikacji nie przemawia także materia będąca przedmiotem postępowania inicjowanego takim wnioskiem. Jest ona niewątpliwie szczególna i ma ważne znaczenie dla prawidłowego ukształtowania składu sądu rozpoznającego sprawę, tak aby odpowiadał on konstytucyjnym (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP) i konwencyjnym (art. 6 ust. 1 EKPCz i art. 47 KPP) wymogom przewidzianym dla niezawisłego i bezstronnego sądu ustanowionego uprzednio ustawą. Jednak wykładnia art. 29 § 5 uSN, określającego przesłanki dopuszczalności wyłączenia sędziego Sądu Najwyższego w tym trybie, rozumiana jako proces intelektualny w ustalaniu treści normy prawnej, nie różni się zasadniczo od tego, jaki towarzyszy sądowi przy interpretacji innych przepisów prawa (w tym sądowi orzekającemu w przedmiocie wyłączenia sędziego na podstawie art. 41 k.p.k.), często daleko bardziej skomplikowanych niż ten, który w tej sprawie, stanowi podstawę wystąpienia z zagadnieniem prawnym. Rezultat tej wykładni może być poddany kontroli odwoławczej w zwykłym toku instancji (por. art. 29 § 21 uSN), a Sąd Najwyższy w składzie 7 sędziów Sądu Najwyższego, wylosowanych spośród całego składu Sądu Najwyższego, rozpoznający odwołanie od postanowienia wydanego na skutek wniosku o zbadanie spełnienia przez sędziego Sądu Najwyższego wymogów niezawisłości i bezstronności, **działając już jako sąd odwoławczy**, który rozpoznaje środek odwoławczy, uprawniony będzie także przekazać Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni ustawy w trybie art. 441 § 1 k.p.k. w zw. z art. 29 § 24 uSN.

Jeżeli chodzi o drugą z potencjalnych podstaw do przedstawienia zagadnienia prawnego składowi 7 sędziów Sądu Najwyższego, a mianowicie art. 82 § 1 uSN, to wskazać należy, że również i ten przepis nie dawał Sądowi

Najwyższemu rozpoznającemu, w składzie 5 sędziów Sądu Najwyższego, wylosowanych spośród całego składu Sądu Najwyższego, wniosek o zbadanie spełnienia przez sędziego Sądu Najwyższego wymogów niezawisłości i bezstronności, uprawnienia do przedstawienia zagadnienia prawnego. W uregulowaniu tym ustawodawca wyraźnie wskazuje, że z uprawnienia, o jakim w nim mowa, może skorzystać Sąd Najwyższy, który rozpoznaje kasację lub inny środek odwoławczy. W orzecznictwie Sądu Najwyższego podnosi się, że unormowanie art. 82 § 1 uSN dotyczy zagadnień prawnych pojawiających się przy rozpoznawaniu określonej sprawy kasacyjnej czy inicjowanej innym środkiem odwoławczym w związku z poważnymi wątpliwościami co do wykładni przepisów mających zastosowanie. Rozstrzygnięcie tych wątpliwości musi mieć znaczenie dla wydania orzeczenia w sprawie, w której przedstawiono zagadnienie prawne (por. np. postanowienie składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2023 r., sygn. akt I KZP 17/22 i wskazane tam orzecznictwo). O ile przedstawione przez skład 5 sędziów Sądu Najwyższego, wylosowanych spośród całego składu Sądu Najwyższego, zagadnienie prawne dotyczy wątpliwości, jakie wystąpiły w procesie interpretacji art. 29 § 5 uSN, **to wątpliwości te nie powstały w związku z rozpoznawaniem kasacji lub innego środka odwoławczego.** Wprawdzie pojęcie „innego środka odwoławczego” na gruncie art. 82 § 1 uSN należy rozumieć szeroko i musi ono uwzględniać ustrojowe zadania Sądu Najwyższego, określone w szczególności w art. 1 pkt 1 lit. a uSN (a więc obejmującego nie tylko zwykłe środki odwoławcze przewidziane w Kodeksie postępowania karnego), to nie obejmuje ono swoim zakresem rozpoznania przez skład 5 sędziów Sądu Najwyższego, wylosowanych spośród całego składu Sądu Najwyższego, wniosku o przeprowadzenie „testu” niezawisłości i bezstronności sędziego Sadu Najwyższego. Nie zmienia tego fakt, iż wniosek o przeprowadzenie „testu” niezawisłości i bezstronności sędziego Sądu Najwyższego, składany jest w określonej sprawie rozpoznawanej przez Sąd Najwyższy, w tym także kasacyjnej czy innej odwoławczej, i ma on wymiar indywidualny (por. art. 29 § 18 zdanie drugie uSN), gdyż zarówno źródło, w którym unormowano tę procedurę (art. 29 § 4 - 25 uSN), jak i istota tego rodzaju wniosku oraz sposób ukształtowania procedury, wyraźnie wskazują na odrębny, *quasi*

ustrojowy charakter tego postępowania. Oznacza to, że charakter sprawy podstawowej, w której złożono wniosek (w niniejszej sprawie jest to rozpoznanie zażalenia na uchwałę Sądu Najwyższego wydaną w Izbie Dyscyplinarnej w dniu 23 września 2021 r., sygn. akt I DI 20/21, o zezwoleniu na pociągnięcie SSN X. Y. do odpowiedzialności karnej za czyn z art. 231 § 3 k.k.), nie przenosi się automatycznie na postępowanie przed składem 5 sędziów Sądu Najwyższego, wylosowanych spośród całego składu Sądu Najwyższego, z wniosku o zbadanie spełnienia przez sędziego Sądu Najwyższego wymogów niezawisłości i bezstronności. Sąd Najwyższy rozpoznający taki wniosek nie jest więc sądem rozpoznającym „inny środek odwoławczy” w rozumieniu art. 82 § 1 uSN.

Kierując się przedstawionymi wyżej wywodami, Sąd Najwyższy postanowił, jak na wstępie.

[M. T.]

[ms]